

M a j

DOGADAJI OPSTEG KARAKTERA

1. maj — CK KPJ izdao prvomajski proglas radnom narodu Jugoslavije, u kome objašnjava uzroke aprilskog sloma, ne priznaje rasparčavanje Jugoslavije, poziva radničku klasu na jedinstvo i ističe da će KPJ, kao i do sada, stajati u prvim redovima narodne borbe i još upornije organi/ovati I voditi borbu protiv okupatora i njegovih slugu, protiv raspirivanja šovinizma. za bratstvo naroda Jugoslavije, za srećniju budućnost.
2. maj — Iračke snage napale britanske jedinice u Iraku. Time je otpočeo otpor V. Britaniji koji je organizovao predsednik iračke vlade Rašid Ali.
3. maj — U Prijepolju počeli trodnevni pregovori između predstavnika Nemačke, Italije i NDH o određivanju demarkacione linije u Sandžaku.
- Fašistička Italija anektirala i proglasila svojim sastavnim delom južni deo Slovenije, tzv. Ljubljansku provinciju.
4. maj — Voda Trećeg Rajha. Adolf Hitler izjavio da su nemačke snage u Jugoslaviji zarobile 6298 oficira i 337.864 podoficira i vojnika srpske i slovenačke narodnosti.
- Ljubljanski katolički biskup Rožman i grupa vođa slovenačkih buržoaskih partija uputila predsedniku vlade Kraljevine Italije Benitu Musoliniju zahvalnost povodom aneksije dela Slovenije od Italije.
- Maj p. — U Zagrebu održano Majsko savetovanje KPJ. kome su prisustvovali delegati svih nacionalnih partijskih rukovodstava (sem delegata i/ Makedonije). U svom referatu je generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito analizirao aprilski rat i okupaciju zemlje, ukazao na izdajničku ulogu buržoazije, na otvorenu saradnju znatnog dela buržoazije sa okupatorom i na planove izbegličke vlade, istakao zadatke Partije i karakter budućeg ustanka. Na osnovu referata i diskusije postavljeni su sledeći glavni zadaci: okupljati jugoslovenske narode na najširoj osnovi u borbi protiv okupatora i njegovih pomagača; boriti se protiv raspirivanja nacionalne mržnje i izazivanja bratoubilačkog rata; ukazivati masama na odgovornost buržoazije za aprilsku katastrofu i boriti se protiv pokušaja neprijatelja da tu odgovornost prebaci na pojedine narode; očuvati i učvrstiti jedinstvo jugoslovenskih naroda; nastaviti učvršćenje i proširenje partijskih organizacija i širenje uticaja na mase. Naglašeno je da KPJ ne priznaje komadanje Jugoslavije, da komunisti treba da budu spona između njenih naroda i da stanu na čelo oslobodilačke borbe u svim krajevima zemlje, pa i onim koji su posle prvog svetskog rata ostali pod luđim suverenitetom. Odlučeno je da sve partijske organizacije formiraju vojne komitete koji će sprovesti pripreme za oružani ustanak¹
8. maj — U Tržiču održan tajni sastanak između predsednika italijanske vlade Benita Musolinija i poglavnika NDH Ante Pavelića, na kome je utvrđeno razgraničenje kvasilinske NDH i Italije.
9. maj — Vlada SSSR-a otkazala boravak diplomatskim predstavnicima fašističke vlade Bugarske u Moskvi.
11. maj — Na Ravnu goru se sklonio generalštabni pukovnik bivše jugoslovenske vojske Draža Mihailović, sa 26 oficira bivše jugoslovenske vojske, i odmah otpočeo da se povezuje sa predstavnicima buržoazije i sa izbegličkom vladom Kraljevine Jugoslavije u inostranstvu, u cilju očuvanja pozicija buržoazije u novonastaloj situaciji. Istovremeno je obrazovana komanda četničkih odreda jugoslovenske vojske.
- Maj s. — CK KPJ uputio Lazara Koliševskog u Skoplje, kao člana PK KPJ za Makedoniju, sa uputstvima za rad i partijskim materijalima, među kojima su se nalazili proglas CK KPJ od 1. maja (koji je sekretar PK KPJ za Makedoniju Metodije Šatorov Sarlo odbio da rasturi) i zaključci sa Majskog savetovanja.

¹ Sekretar Pokrajinskog komiteta za Makedoniju Melodije Šatorov Sarlo odbio je prisustvovati Majskom savetovanju KPJ, smatrajući da su za njega merodavne direktive i odluke CK BRP(k).

1941. maj

BOSNA I HERCEGOVINA — CRNA GORA

maj 1941.

18. maj — U Rimu potpisan ugovor o određivanju granica između NDH i Italije. Tim ugovorom Italija je anektirala Sušak sa zaleđem i svim otocima Hrvatskog primorja (sem o. Paga), Dalmaciju od Splita do Novigradskog mora sa zaleđem do Zrmanje i gotovo sva dalmatinska ostrva (sem Braća, Hvara. Scedra i ostrva dubrovačkog primorja), kao i šire područje Boke Kotorske. Obrazovan je t/v. Guvernerat Dalmacije u Zadru, sa Zadarskom, Splitskom i Bokokotorskom provincijom.
20. maj — Izvršen vazdušni desant nemačkih snaga na Krit, koji su branile grčke i britanske snage.
- Fašistička Italija anektirala Boku Kotorsku sa delom sreza dubrovačkog i tu tvorevinu nazvala: Provincija Boka Kotorska. Civilnu vlast je vršio prefekt provincije, koji je bio podređen guverneru za Dalmaciju, čije je sedište bilo u Zadru.
22. maj — Vlada Trećeg Rajha i vlada Finske potpisale sporazum o koordinaciji vojnih dejstava dveju armija prilikom napada na SSSR. Kao kompenzaciju za učešće u napadu na SSSR Nemačka obećala Finskoj, pored Karelijske prevlake i lenjingradske oblasti, i istočnu Kareliju,
23. maj — Glavni ured bezbednosti Trećeg Rajha izdao naredbu svojim potčinjenim organima da se svi uhapšeni Srbi odmah sprovedu u koncentracione logore.
24. maj — Sekretar PK KPJ za Makedoniju Metodije Šatorov Sarlo. na poziv CK BRP(k), otišao u Sofiju, gde je dobio instrukcije za dalji rad.
26. maj — Otpočeo transport nemačke 718. divizije iz Austrije u Jugoslaviju.
30. maj — Generalni sekretar KPJ Josip Broz Tito uselio se u vilu porodice Nenadović na Dedinju (u Beogradu) odakle je borbom naroda Jugoslavije i KPJ rukovodio do 16. septembra, kada je otišao na slobodnu teritoriju zapadne Srbije.
31. maj — Britanske trupe savladale ustanak u Iraku i ušle u Bagdad. Predsednik iračke vlade Rašid Ali pobeo u Iran.
- Maj — U Gracu održana konferencija nemačkih vojnih i civilnih funkcionera iz okupiranog dela Slovenije, na kojoj je načelno odlučeno da se u Srbiju i Hrvatsku prinudno iseli oko 260.000 Slovenaca.
- U Jugoslaviju stigla nemačka Viša komanda 65 za naročitu upotrebu (704. 714. i 717. divizija u Srbiju i 718. divizija u Bosnu. Hrvatsku i Srem), kao stalna okupaciona snaga, a iz Jugoslavije, do 22. juna, zbog napada na SSSR. povučene snage koje su učestvovalе u aprilskom ratu.

BOSNA I HERCEGOVINA

- Maj p. p. — U Sarajevu održan sastanak PK KPJ za BiH na kome su preneti zaključci Majskog savetovanja KPJ u Zagrebu. Formiran je Vojni komitet pri PK. Odlučeno je da se održe oblasna partijska savetovanja radi upoznavanja članova KPJ sa zaključcima CK i da se formiraju oblasni vojni komiteti.
- Maj d. p. — PK KPJ za BiH uputio proglas narodu obaveštavajući ga o prvim zločinima ustaša. o teroru okupatora i njegovim manevrima da produbljanjem, decenijama raspirivane, mržnje među narodima Bosne i Hercegovine održi svoju vlast, PK je pozvao Srbe. Hrvate, muslimane i Jevreje Bosne i Hercegovine da zbiju svoje redove, učvrste bratstvo i jedinstvo, u borbi protiv okupatora kojom rukovodi KPJ.
25. maj — U Tuzli, u prisustvu sekretara PK KPJ za BiH. održano savetovanje partijskih aktivista tuzlanske oblasti: preneti zaključci Majskog savetovanja KPJ u Zagrebu: data direktiva za pripremu ustanka; formiran Vojni komitet pri Oblasnom komitetu KPJ za Tuzlu — »Oblasno vojno rukovodstvo«; postavljen zadatak da se stvori mreža vojnih poverenika, a u većim mestima formiraju i posebne udarne grupe.
- Maj — U San. Mostu, zbog oružanog otpora ustašama od strane seljaka u Podgrmeću. delovi nemačke 718. pešadijske divizije streljali, a zatim obesili, 29 Srba.

CRNA GORA

11. maj — U Cetinju. pri komandi italijanskih okupacionih trupa, naredbom predsednika fašističke vlade Kraljevine Italije Benita Musolinija obrazovan Ratni vojni sud za područje okupirane Crne Gore.

12. maj Naredbom br. 13 italijanskog civilnog komesara Crne Gore Serafina Macolinija raspušten Privremeni administrativni komitet a obrazovan Tehničko-administrativni savjet.
- Maj s. Održan sastanak MK KPJ za srez pljevaljski. kome ie prisustvovao sekretar Oblasnog komiteta KPJ za Sandžak Rifat Burdžovlć Tršo. Na sastanku je podnet izveštaj o radu MK i čitave partijske organizacije i. kao jedan od najvažnijih zadataka, postavljeno proširivanje partijske organizacije i povezivanje s narodom.
- Maj d. p. Po nalogu PK KPJ za Crnu Goru, Boku i Sandžak otpočelo formiranje pripremljenih udarnih grupa za oružanu borbu protiv okupatora. Grupe su se formirale konspirativno; imale su različit sastav: 10—30 i više ljudi: u njih su uključivani članovi KPJ, SKOJ-a i bliski simpatizeri. Taj proces je trajao sve do početka ustanka¹.
- Naredbom predsednika fašističke vlade Kraljevine Italije Benita Musolinija, za visokog civilnog komesara Crne Gore postavljen dotadašnji civilni komesar opunomoćeni ministar Serafino Macolini.
31. maj Visoki komesar za Crnu Goru Serafino Macolini naredio da se svi porezi, prirezi, banovinske i opštinske takse, trošarine i sve druge dažbine imaju naplaćivati kao i pre okupacije.

HRVATSKA

1. maj CK KPH izdao prvomajski proglas kojim poziva narode Hrvatske na oružani otpor okupatoru.
- C. maj U s. Blagaju (u Kordunu) ustaše izvršile masovni pokolj Srba. U s. Veljunu (kod Slunja) i okolnim selima pobile su 520 ljudi, među kojima i sekretara SK KPH za Slunj Nikolu Kukića, narodnog heroja.
10. maj U s. Selištu otpočeo dvodnevni prošireni sastanak partijskih aktiva sreza Gline na kome su analizirani noviji politički događaji.
13. maj Ministar unutrašnjih poslova NDH Andrija Artuković propisao provedbenu naredbu o ustrojstvu i poslovanju ravnateljstva za javni red i sigurnost². To »ravnateljstvo« je, kao odeljenje Ministarstva unutrašnjih poslova, predstavljalo »udarnu pesnicu« Artukovlća i ustaške vlasti u zločinačkoj politici istrebljivanja Srba, Jevreja, Cigana i hrvatskih rodoljuba u NDH.
- Maj s. Na tajnom sastanku ustaša u Glini, kome je prisustvovao i ministar pravosuđa, odlučeno da otpočne likvidiranje Srba na teritoriji NDH.
17. maj Stab italijanske 2. armije premešten iz Sušaka u Karlovac.
- U Vatikanu se sastali Ante Pavelić i papa Pije XII. Na sastanku je papa podržao akciju masovnog prekrštavanja Srba u Hrvatskoj.
- Na molbu poglavnika Ante Pavelića, za kralja NDH proglašen vojvoda od Spoleta, sin italijanskog kralja Vitorija Emanuela III.
20. maj Po odluci OK KPH za severnu Dalmaciju formiran MK KPH za Bukovicu.
- Maj k. U Zagrebu (u Svearovoj ulici) održana proširena sednica CK KPH na kojoj su, u duhu Majskog savetovanja, doneseni zaključci o pripremanju ustanka u Hrvatskoj.
- U šumi iznad sela Šenkovca održana partijska konferencija za srez Čakovec na kojoj su donete odluke da se omasovi partijska organizacija, umnožava partijski materijal, sakuplja oružje i ispisuju parole protiv okupatora.
- Maj U Osijeku održan sastanak na kome je formiran OK SKOJ-a za Osijek.
- CK KP Hrvatske uputio svoje članove u sve krajeve Hrvatske radi pripremanja ustanka.

MAKEDONIJA

- Maj p. MK KPJ za Kavadarce organizovao obuku omladinaca u rukovanju oružjem.

¹ Neposredno pred ustanak bilo je formirano 200 grupa sa oko 6000 ljudi, među kojima je bilo 100 članova KPJ i oko 3000 članova SKOJ-a.

21. vijaj — U Kumanovu. na inicijativu MK KPJ za Kumanovu održana konferencija sa delegatima partijskih organizacija kumanovskog sresa na kojoj su jednoglasno osuđeni oportunistička i razbijačka dalatnost PK KPJ za Makedoniju i prekidanje veze sa CK KPJ. Doneta je odluka da partijske organizacije prekinu vezu sa dotadašnjim PK. uspostave vezu sa CK KPJ, produže prikupljanje oružja i organizuju partijsku tehniku.
- Maj k. — U Kavadarcirna oko 450 radnika duvanske slanice demonstriralo pred okupatorskom bugarskom opštinom zahtevajući veće dnevnice i prestanak šikaniranja i otpuštanja sa posla progresivnih radnika. Za rasturanje demonstranata upotrebljena je i vojska.
- Maj — Partijsko povereništvo u Strumici prerasta u MK KPJ za Strumicu.
- U Ohridu formiran MK KPJ za Ohrid.
- Sekretar PK KPJ za Makedoniju, obavešten da partijski organizacije prikupljaju oružje, uputio direktivu nižim partijskim rukovodstvima da prekinu prikupljanje, u da prikupljeno oružje predaju okupatorskoj vlasti da bi se sačuvali kadrovi od eventualnih represalija okupatora».
- MK KPJ za Strumicu organizovao masovnu demonstraciju u gradu protiv okupatora i njegove denacionalizatorske politike, na kojoj j; došlo do oštih sukoba sa bugarskom policijom.
- MK KPJ za Bitolj održao sastanak na kome je odlučeno: otpočeti demaskiranje okupatorove politike u Makedoniji i ne ulaziti u njegove organe vlasti; sakrivati oružje i municiju.

SLOVENIJA

- Fašistička Italija anektirala i proglasila svojim sastavnim delom južni deo Slovenije, tzv. Ljubljansku provinciju.
- Na pl. Kozjici (kod Rimskih Toplica), na sastanku predstavnika KP i hrišćanskih socijalista, formiran Pokrajinski odbor OF za severnu Sloveniju.
- Od vrhova slovenačke reakcionarne buržoazije. Musolinijevim dekretom, naimenovan Savet («Konzulta»), koji je radio protiv Osvobodilne fronte.
- Na sastanku partijske organizacije Borovnice član CK KPS i CK KPJ Mlha Marinko dao smernice za obrazovanje terenskih odbora OF, organizovanje SKOJ-a i pripremu oružanog ustanka u rejonu Borovnice.
- Formiran Vojni komitet za jesenički srez, koji je pristupio organizovanju partizanskih grupa.
- Formiran Vojni komitet za kranjski srez.
- U Ljubljani izašao prvi ratni broj lista »Slovenski poročevalec«, Informacijski vesnik OF Slovenije.

SRBIJA

U Kraljevu održan sastanak SK SKOJ-a za Kraljevo. Diskutovano o ulozi skojevske organizacije u uslovima okupacije, formiranju borbenih grupa — desetina, kroz koje bi se obučavala omladina u rukovanju oružjem.

U Beogradu obrazovan kvislinški Savet komesara potčinjen nemačkom zapovedniku Srbije.

Iz naselja Njeguševo (kod Sente) mađarske jedinice i žandarmerija internirale 179 meštana u V. Kanjižu (u Mađarskoj).

U Žapcu održan sastanak OK KPJ za Sabac na kome je doneta odluka da se sklanja oružje, formiraju vojne desetine, organizuju tečajevi za prvu pomoć i sakuplja sanitetski materijal.

Mađarske jedinice i žandarmerija završile interniranje naselja Karadordevo (kod Subotice), koje je brojalo oko 1600 lica. Internirani su uglavnom, sproveli u logor Sarvar (u Mađarskoj), gde je znatan broj njih pomro ili je ubijen.

8. maj — Mađarske jedinice i žandarmerija prisilno iselile i internirale: iz sreza kulskog - iz naselja Sokolac 1340 lica a iz N. Crvenite 103 lica; iz sreza Bač. Topola iz naselja N. Selo Feketlc 146 osoba. Iseljena lica su proterana u ružne pravce, mahom u Srbiju i Srem, a Internirci su sprovedeni u logor u Bač. Palanci, Budimpešti i Sarvaru (u Mađarskoj).
- II. maj — Kod Požege jedinice nemačke tlo. motorizovane divizije uhvatile 4 naoružana lica i streljale ih i obesile u Požegi.
- Maj s. — U blizini Petrovurada (sada: Zrenjanin) održan sastanak nepotpunog Biroa PK KPJ za Vojvodinu, na kome su razrađene direktive i postavljeni konkretni zadaci sa Majskog savetovanja KPI. U tom cilju je formiran Vojni komitet od 8 članova. Na sastanku je razmatrano dalje aktiviranje masa na prikupljanju oružja, kao i formiranje vojnih desetina i diverzantskih grupa, organizovanje rada na vojnom obrazovanju i otvaranje kursova prve pomoći.
- U Zemunu, po odluci PK KPJ za Srbiju, formiran SK KPJ za Zemun¹ kao i Srcsko-gradski komitet SKOJ-a.
- Maj đ. p. — U Peći održan sastanak Biroa Oblasnog komiteta KPJ za Kosovo i Metohiju na kome je odlučeno da se većina članova Oblasnog komiteta i nekoliko drugih poznatijih komunista privremeno sklone na teritoriju Crne Gore, jer okupatorske vlasti pripremaju hapšenje i likvidaciju svih poznatijih komunista. Za to vreme. rad Oblasnog komiteta trebalo je da obavlja Privremeno partijsko rukovodstvo, koje je formirano od nekoliko članova.
- J.o. maj — Mađarske jedinice i žandarmerija prisilno iselile* stanovnike iz ovih naselja sreza Bač. Topola: iz Bač. Sokolca oko 300. iz Tomislavaca 300 i iz Sr. Salaša 245 stanovnika i odvela ili u razne logore, mahom u Šnrvar (u Mađarskoj), a izvestan broj proterale u Srbiju i Hrvatsku.
22. maj — Nemački vojni zapovednik Srbije obrazovao Poverenlštvo za rusku emigraciju u Srbiji.
- Nemački komandujući general i zapovednik Srbije naimenuvao izvanrednog kome-sara za područje sreza i grada Zemuna.
23. maj — Iz naselja Bač. Dušanovo (kod Sente) mađarske jedinice proterale 550 stanovnika u logor Sarvar (u Mađarskoj).
- 2-i. maj — U Beogradu nemačka Krajskomonclantura objavila saopštenje stanovništvu da će zbog nepokazivanja pažnje i poštovanja prema nemačkim oficirima i vojnicima ubuduće postupati sa svom strogošću.
25. maj — U Užicu (sada: Titovo Užice), u prisustvu delegata PK KPJ za Srbiju, održano okružno partijsko savetovanje na kome ,u razmotrena novonastala situacija i predstojeća aktivnost komunista, uključujući i oružani otpor.
- U Pančevu održano okružno partijsko savetovanje /a južni Banat, na kome je član CK KPJ i politički sekretar PK KPJ za Vojvodinu Žarko Zrenjanin Uču preneo zadatke koje su postavili PK KPJ a Vojvodinu i Majsko savetovanje KPJ.
- U Pančevu održana okružna konferencija SKOJ-a.
27. maj — U s. DObrušl (kod Peći) Dobruški mesni (pozadinski) odred od 20 boraca pružio uspešan otpor äiptarskim fašistima pomognutim od italijanskih vojnika.
- Objavljena naredba nemačkog vojnog zapovednika Srbije kojom se, pod pretnjom kažnjavanja robijom i smrću, zabranjuje slušanje inostranih radio stanica (izuzev nemačkih).
28. maj — Mađarske jedinice završile prisilno iseljavanje 1500 stanovnika, iz naselja Hadžičevo (srez Bač. Topola), a na njihova imanja počeli da naseljavaju Mađare iz Erdelja.
- Nemačke vlasti naredile da svi Srbi koji nisu zavičajni u Rumi napuste grad u roku od 8 dana.
29. maj — Naselje Mileševo (srez starobečejski• koje je brojalo 421 stanovnika, mađarske jedinice prisilno raselile.

¹ I'o drugom Izvoru. SK KPJ • Z.-mv i obnovljen Ie u pwo| polovini mnju.
 : Po drugim podacima prebacivanje timova Oblasnog komiteta KIM ita Kosovo i Metohiju ti Crnu Guru izvršeno je ranije u drugoj polovini aprila, jer je okupator dni. o do Jednog spiska komunista u Peći.

1941. maj

SRBIJA

maj 1941.

- Maj k.*
- Oblasni komitet KPJ za Kosovo i Metohiju uputio, na šiptarskom jeziku, proglas Siptarima da ne nasedaju neprijateljskoj propagandi i ne rasplamsavaju bratoubilačku borbu, već da neguju bratstvo i jedinstvo i da zajedno sa Srbima i Crnogorcima, pod rukovodstvom KPJ. povedu oslobodilačku borbu protiv fašističkog okupatora i porobljivača.
- Maj*
- Obrazovani Vojni komitet pri PK KPJ za Srbiju i vojni komiteti pri okružnim komitetima KPJ, Vojni komiteti stvaraju ilegalne grupe i organizuju njihovu vojnu obuku. Organizovani i sanitetski kursevi na kojima se omladinci osposobljavaju za pružanje prve pomoći.
 - Napredna omladina Beograda uputila proglas omladini da ne odlazi na rad u Nemačku. Proglas rasturen po ulicama Beograda.
 - U svim rejonima Beograda formirana rejonska rukovodstva SKOJ-a.
 - U Beogradu, u Kašikovićevoj ulici br. 19 obrazovana mesna partijska tehnika, koja svakodnevno izdaje vesti o stanju na frontu i o političkoj situaciji.
 - U Kos. Mitrovici formiran novi MK KPJ za Kos. Mitrovicu. Odlučeno da se odmah pristupi okupljanju rodoljuba i prikupljanju oružja za borbu protiv okupatora.
 - U Subolicl formiran OK KPJ za severnu Bačku.
 - U Novom Sadu obnovljen OK KPJ za južnu Bačku.
 - U Somborn obnovljen OK KPJ za zapadnu Bačku i Baranju.
 - Obnovljeni i oformjeni SK KPJ u Senti. Bečeju, Bač. Topoli, Kuli. Zablju i Bač. Palanci, kao i MK KPJ u Curugu, Bač. Gradištu, Adi. Bač. Petrovom Selu, Vrbasu, Turiji i drugim mestima.
 - U Beogradu, na Sajmištu (na levoj obali Save), nemačke okupacione vlasti obrazovale logor, u kome su kasnije ubile preko 40.000 Srba i Jevreja.